

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА У СТУДЕНТСЬКИХ СІМ'ЯХ

Дипломна робота з соціальної педагогіки
(освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»)
студентки 7 курсу 70 групи

галузі знань:

0101 Педагогічна освіта

напряму підготовки:

8.01010601 Соціальна педагогіка

Котвіцької Тетяни Вікторівни

Керівник:

кандидат педагогічних наук,

Доцент С.М. Коляденко

Рецензент: доктор наук у галузі соціології,
директор Житомирського інституту МАУП
Семенюк Тамара Всеволодівна

м. Житомир – 2015 рік

Допущено до захисту
протокол засідання кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності
№ 11 від 18 травня 2015 року

Оцінка:

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

ECTS: _____

Члени комісії:

(підпис)

Сейко Н.А.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Коляденко С.М.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Павлик Н.П.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Тарасенко Н.Л.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. «СІМ'Я» ТА «СТУДЕНТСЬКА СІМ'Я» ЯК ОБ'ЄКТИ ВИВЧЕННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	
1.1. Сім'я як модель суспільства.....	5
1.2. Типологізація сімей.....	14
1.3. Студентська сім'я як об'єкт соціально-педагогічної діяльності.....	36
Висновки до розділу 1.....	48
РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА	
2.1. Соціально-педагогічні умови як наукова категорія.....	50
2.2. Відповідальне батьківство: сутність, основні характеристики...59	
2.3. Соціально-педагогічні умови та чинники формування відповідального батьківства у студентських сім'ях.....	71
Висновки до розділу 2.....	75
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА У СТУДЕНТСЬКИХ СІМ'ЯХ	
3.1. Програма дослідження соціально-педагогічних умов відповідального батьківства у студентських сім'ях.....	77
3.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	84
3.3. Тренінг для формування відповідального ставлення до батьківства у студентських сім'ях.....	94
3.4. Специфіка організації охорони праці в вищих навчальних зкладах.....	103
Висновки до розділу 3.....	105
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110
ДОДАТКИ.....	117

Вступ

Актуальність дослідження. Сім'я завжди виступає моделлю суспільства на конкретному історичному етапі його розвитку, відображає його моральні та духовні цінності. Потрібно відзначити, що останнім часом має тенденцію до зростання кількість студентських шлюбів. Аналізуючи особливості молодії української сім'ї в умовах сьогодення, вимушені констатувати, що зміна цінностей і ціннісних орієнтацій сучасного українського суспільства, загальна соціокультурна ситуація загострили проблеми сім'ї, пов'язані з її спроможністю виконувати свої функції, насамперед ті, що стосуються виховання дітей, забезпечення сприятливих умов їх життєдіяльності та соціалізації. Проблема відповідального батьківства є надзвичайно актуальною на тлі сучасного суспільного життя. Складна економічна ситуація, інфляція та зростання безробіття негативно впливають на інститут сім'ї, що нині, як і суспільство в цілому, перебуває в кризовому стані. На готовність молоді до створення сім'ї та відповідального батьківства впливає низка чинників: омолодження шлюбів, недостатня економічна і соціальна захищеність, загальне послаблення моральних норм у суспільстві, поширення нетрадиційних форм шлюбу, раннє фізіологічне дозрівання дівчат і хлопців, що поєднується з психологічною та духовно-моральною безвідповідальністю стосунків, небажання мати дітей або відкладання цього акту на невизначене майбутнє. Саме тому актуальною є проблема формування у молодого покоління відповідального ставлення та готовності до створення в нових умовах сім'ї та батьківства. Питання відповідально ставлення до батьківства у студентських сім'ях знаходиться у полі зору держави, урядових та громадських організацій, науковців та практиків з соціально-педагогічної та соціально-психологічної роботи. Дослідженню питань студентської сім'ї, її специфіки та життєвих негараздів присвятили праці В. Афанасьєв, В. Балцевич, С. Бурова, Б. Говако, Т. Долбик-Воробей, Т. Зубкова, В. Каблукова, С. Краснокутська, Т. Поспелова, Н. Тимошина, С. Шуман та ін. Проблема залишається недостатньо вивченою та потребує додаткового дослідження.

Об'єкт дослідження – формування відповідального ставлення до батьківства.

Предмет дослідження – формування відповідального батьківства у студентських сім'ях із врахуванням соціально-педагогічних умов.

Мета: дослідити соціально-педагогічні умови формування відповідального батьківства у студентських сім'ях.

Завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу з питань сім'ї та студентської сім'ї.
2. Проаналізувати наукову літературу з проблеми формування відповідального батьківства у студентських сім'ях.
3. Виділити соціально-педагогічні умови формування відповідального батьківства.
4. Дослідити соціально-педагогічні умови формування відповідального батьківства у студентських сім'ях.
5. Розробити технологію формування відповідального батьківства у студентських сім'ях

Публікації за темою дослідження: Котвіцька Т. В. Ставлення до формування відповідального батьківства у студентських сім'ях/ Т. В. Котвіцька // Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник наукових робіт викладачів і студентів / за заг. ред. Н.П. Павлик]. – Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2015. – Вип.4. – С. 132 – 133.

Структура дослідження. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків.

Загальні висновки

1. Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що сім'я – це мала соціальна група, що складається з поєднаних шлюбом чоловіка та жінки, їхніх дітей (власних або усиновлених), інших осіб, пов'язаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів. Сім'я здійснює життєдіяльність на основі спільного побуту, економічного, морально-психологічного укладу, виховання дітей, взаємної відповідальності. Як мала соціальна група і первинний колектив сім'я забезпечує соціалізацію людини, самореалізацію особистості, захист від проблем. Важлива роль в науковій розробці проблем сім'ї, сімейного виховання, педагогічної культури батьків належить педагогам України та Росії, таким як А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський, М.Г. Стельмахович та інші. Вагомі аспекти інституту сім'ї взагалі та організації системи соціальної роботи з молоддю сім'єю в центрах соціальних служб для молоді зокрема в сучасній науковій літературі в Україні розглядаються в багатьох роботах З.Г. Зайцевої, І.Д. Зверєвої, А.Й. Капської та інших українських науковців. Розглянули та проаналізували функції сімей. Встановили, що стабільна, добре функціонуюча сім'я дає змогу кожній особі, яка її складає, задовольняти такі потреби, як любов, емоційна близькість, розуміння і повага, визнання тощо. У такій сім'ї індивід має умови для самореалізації, самоствердження, збагачення й розвитку своєї особистості. Отже, сім'я суттєво впливає на своїх членів, задовольняючи їхні потреби – біологічні, емоційні, психосоціальні та економічні. Розглянули типи сучасних сімей за різними критеріями. Встановили, що студентською сім'єю є сім'я, у якій подружжя – студенти, тобто гомогенна (однорідна) щодо соціального статусу. Це молода сім'я, у якій подружжю не більше 28 років. Було визначено, що сучасна студентська сім'я стикається з низкою проблем, таких як: соціальна незрілість молоді, відсутність матеріальної бази і власного житла, несумісність навчання у вузі та виконання сімейних функцій, проблеми взаєморозуміння з батьками.

2. На основі аналізу наукової літератури встановили, що умови – це необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь, або сприяють чомусь. Під

соціально-педагогічними умовами формування відповідального ставлення до батьківства ми розуміємо сукупність певних обставин, що створюються в процесі соціально-педагогічної роботи та забезпечують сформованість особистісної позиції щодо батьківства через реалізацію засвоєних знань та вмінь. Встановили, що більшість науковців (Т.Говорун, В.Кравець, О.Кікінежді, О.Кізь, Ж.Петрочко та ін.) поняття «відповідальне батьківство» розглядають як соціально-психологічний феномен, що, базуючись на певній системі знань, умінь, навичок, почуттів, якостей, реалізується у відповідальній поведінці батьків, спрямованій на виховання і розвиток дитини, формування її гармонійної особистості. Відповідальне батьківство є найвищим рівнем батьківської компетентності, яка характеризується поєднанням когнітивної, емоційної і поведінкової системи. Компонентами відповідального батьківства є: ціннісні орієнтації подружньої пари; батьківські установки і сподівання; батьківські почуття; батьківські позиції; батьківська відповідальність; стилі сімейного виховання тощо.

3. Визначили три соціально-педагогічні умови, необхідні для формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів. Перша умова передбачає взаємодію між фахівцями державних і громадських організацій, соціальних та медичних закладів у процесі формування відповідального ставлення до батьківства у студентських сім'ях. Друга умова - урахування специфіки організації навчання молодих подружжів як дорослої категорії. Виокремлення даної умови обумовлено віковими особливостями молодого подружжя, пов'язаними з їх фізіологічними та соціальними змінами (створення власної сім'ї, переїзд від батьків, народження дітей тощо), які впливають на формування відповідального ставлення до батьківства. Третьою умовою формування відповідального ставлення до батьківства є формування духовної цінності батьківства у молоді. Тому першим завданням у процесі розвитку відповідального ставлення до батьківства є формування ціннісних орієнтацій на батьківство, які визначають спрямованість молоді на відповідальне виконання батьківських обов'язків.

4. Дослідили соціально-педагогічні умови формування відповідального батьківства у студентських сім'ях. Було проведено дослідження з студентськими сім'ями ВНЗ м. Житомира. У дослідженні взяли участь 25 студентських сімей та 25 молодих сімей з сімейним стажем від 1 до 5 років. Емпіричне дослідження проводилося за допомогою методики встановлення ціннісних орієнтацій М. Рокича, тесту-опитувальника "Задоволеність шлюбом" В. Століна, Т. Романова, Г. Бутенко, тесту-опитувальника батьківського ставлення Варги-Століна та глибинного інтерв'ю з студентськими сім'ями.

Враховуючи отримані результати встановили, що студентські сім'ї основними цінностями визначають не батьківство та сім'ю, а власний розвиток, навчання та розваги. В більшості випадків такі сім'ї є неблагополучними, незахищеними та потребують додаткової допомоги. Аналізуючи інтерв'ю встановили що, респонденти прагнуть поглибити свої знання з питань відповідального батьківства, народження та виховання дітей, а також потребують додаткової консультації педагогів, психологів, медичних працівників тощо.

5. Враховуючи результати проведеного дослідження, доцільним є розроблення тренінгу для формування відповідального ставлення до батьківства у студентських сім'ях. Розроблювати тренінг будемо базуючись на соціально-педагогічних умовах, що були виявлені під час аналізу наукової літератури з теми: формування духовної цінності батьківства у молоді, взаємодії між фахівцями державних і громадських організацій, соціальних та медичних закладів у процесі формування відповідального ставлення до батьківства у студентських сім'ях, від специфіки організації навчання молодих подружжів як дорослої категорії. Головною метою тренінгу можна вважати формування в студентського подружжя відповідального ставлення до батьківства та батьківських обов'язків. Тренінг допоможе у формуванні духовної цінності батьківства у молоді, сприятиме покращенню ефективності взаємодії між фахівцями державних і громадських організацій, соціальних та

медичних закладів та студентських сімей і створенні вільного доступу до них, збагатить знання студентської молоді про відповідальне батьківство.